

Hegel neve mellett (259).

Attól tartok, Lukács életműve alig mond valamit a most következő évtizedek számára, és csak mint századunk világnézeti zűrzavarának és útkeresésének dokumentuma válik történeti értékűvé.

Péter László

Sors és példa (Tanulmányok Lengyel Józsefről). Szerkesztette: Laczkó András. Kiadja a Marcali Városi Tanács V.B. Marcali 1987. 112 l.

A II. Lengyel József tudományos emlékülésen elhangzott előadások — teljes joggal — az író hazatérése (1955) utáni korszakkal foglalkoznak elsősorban. Igazat adhatunk Sükösd Mihálynak: még az *Igéző* megírásáig, 1961-ig is a tisztességes közép-szer jellemzi Lengyel munkásságát. Sükösd egyébként az emlékeit, élményeit, az 1600 gépelt oldalas Naplóról való reflexióit kapcsolja össze az életmű helyének, jelentőségének kérdésével.

Lengyel József a 20-as évek végén Németországban tartózkodik. Erről az időszakról a szakirodalom keveset tud. József Farkas az író akkori tevékenységét vizsgálja föl, s azokkal az írásokkal is foglalkozik, amelyek később — de a berlini élmények hatására — íródtak. Lengyel korabeli politikai-publicisztikai tevékenységének vizsgálata az ott keletkezett, illetve a későbbi novellák tanulságaival egészül ki. Laczkó András is hangsúlyozza, hogy minden dokumentumot, levelet, feljegyzést össze kell gyűjteni a majdani kritikai kiadás számára. A portrét a hagyatékból előkerült önéletrajzokkal árnyalja. Rendkívül érdekes például „Jozsif Pavlovics Lengyel önéletrajza” 1947-ből, a nem sokkal hazatérése után keletkezett biográfiai jellegű fogalmazvány vagy a válogatott művei elé írt előszó.

Bodri Ferenc Lengyel novelláiban a baladisztikus szaggatottságú és történettörédekekből álló előadásmód funkciójára próbál magyarázatot adni. Pomogáts Béla *Lengyel József írói újraindulása* c. tanulmányában úgy látja, az elbeszélések „aszerint rétegződnek, hogy értelmük miként tágul az egyedi jelentésű dokumentumtól az általános érvényű parabola felé.” Mind-egyik írás az információk szintjén indul (a

konceptiók perék áldozatainak életútja, a vizsgálati fogság, a száműzetés, a szabadulás), de „a mondanivaló mélyebb szintjén a tapasztalatok értelmezése, a leírt folyamat megítélése helyezkedik el.” Rónay László Lengyel „szabálytalan antropológiájáról” szólva az erős jellem, a szilárd erkölcsi tartás követelményében, követelésében látja az idő- és korszemlélet összességét.

Az életmű egyik legizgalmasabb része a naplójegyzetek harmincnégy notesze. A kötetben ízelítőként az 1969–70–71-es följegyzésekből olvashatunk néhányat. (Korábban csak Major Ottó közölte belőlük folyóiratokban, például az *Új Írásban*, 1981-ben.) A problémát végülis az 1989-ben megjelent kötet sem oldja meg, mivel a teljes szöveg még mindig nem került nyilvánosság elé. Major Ottó a naplóíró Lengyel József portróját rajzolja meg. Major itt nemcsak a naplójegyzetek kiadását követeli, hanem a *Szembesítés* c. regényét is. Véleménye szerint ez a mű a három korábbival együtt (*Prenn Ferenc hányatott élete*, *Újra a kezdet*, *Trend Richárd vallomásai*) a magyar történelem egész korszakát fogja át a Tanácsköztársaságtól 1956-ig.

A kötetben Mándó Ernőné munkájaként Lengyel József bibliográfia is helyet kapott, amely tartalmazza a Lengyelről szóló írások, műelemzések jegyzékét is.

Olasz Sándor

Kelecsényi Gábor: Múltunk neves könyvgyűjtői Bp. 1988. Gondolat K. 295. l. (A magyar könyv)

A Gondolat Kiadó *A magyar könyvc.* új sorozata némiképp folytatása az Akadémiai Kiadó 1960-as évekbeli hasonló című vállalkozásának, de egyúttal újragondolásnak is minősíthetnénk, hiszen az újabb kötetek jóval szélesebb olvasóközönség számára készülnek. A tárgykör: magyar könyvkiadás, kiadástörténet, nyomdatörténet, tipográfia- és illusztrációtörténet, a könyvgyűjtés és könyvkereskedelem története. Első két kötete a XX. század két híres magyar nyomdászával foglalkozik, Kner Izidor emlékezéseit, illetve Tevan Andor levelezését adva közre.

A sorozat következő darabja a közelmúlt helyett a történelmi körképet választva,

immár az elkészült könyv további sorsát, a könyvgyűjtést tárgyalja. A bibliofília nem egyszerű időtöltés vagy értékmentés, netán pénzbefektetés, sokkal inkább szenvedélyé váló kedvtelés, nem ritkán egész életre szóló, nemes elkötelezettség.

Kelecsényi Gábor munkája a magyar történelem szinte egészéből válogatva mutatja be a hazai könyvgyűjtés legérdekesebb alakjait. Mint bevezetőjében írja: „elsősorban azokkal foglalkozunk, akik (...) mindenekelőtt a köz hasznát szolgálták, sőt a világban a magyarság hírnevét öregbítették.” A színes körkép huszonnégy fejezete, nagyobb részt önálló portrénak is beillő módon állít emléket főpapoknak, arisztokratáknak, tudósoknak és polgároknak, a magyar könyvgyűjtemények legnagyobb donátorainak.

A magyar könyvgyűjtés története, akár csak a magyar történelem bármely részterülete, bővelkedik szenzációkban és katasztrófákban, váratlan fellendülésekben és tragikus veszteségekben. Az itt tárgyalt könyvtárak között a korai középkori gyűjtemények csak írásos forrásokban fellelhető nyomait csakúgy megpróbálja a szerző nyomon követni, mint a későbbi neves magángyűjtemények, vagy akár azok egy-egy kiemelkedő példányának sorsát. Mindez arra is lehetőséget ad, hogy a szakmában járatlan olvasót szinte észrevétlenül tegye beavatottá, a tudományos viták túlzott részletezése nélkül.

A rövid életrajzok mellett az egyes gyűjtők politikai, közéleti, tudományos pályája is szóba kerül, mindenekelőtt a bibliofília lehetőségét nyújtó, vagy épp ellenkezőleg, az azt korlátozó körülményekkel együtt. A névsor Vitéz Jánostól a nagy humanistákon, majd a XVII–XVIII. század jeles politikusain és tudósain át Széchényi Ferencig és kortársaiig terjed. Kelecsényi Gábor nagy érdeme, hogy a megidézett történelmi személyeket emberközelbe hozza, bőven idézve elsősorban természetesen a könyvgyűjtéssel kapcsolatos levelezésükből. Olyan nevek kerülhetnek az olvasóval közeli ismeretségbe, akiről szinte mindenki hallott már, de időnként csak a „déljávú” élménye maradt meg róluk.

A mű ismeretterjesztő-népszerűsítő jellegének megfelelően az egyes fejezetekhez nem csatlakozik jegyzetanyag, csak a kötet végén ad minden egyes témakörhöz

szakirodalmi jegyzéket. A szerző ebben a vonatkozásban is szerencsés kézzel, érzékel találja meg az ismeretterjesztés közérthetősége és tudományos igényessége közötti kívánatos egyensúlyt és összhangot. A szakirodalomban szerepelnek a legújabb tudományos eredményeket rögzítő művek, ugyanakkor egy-egy fejezethez viszonylag rövid terjedelmű bibliográfiát illeszt. Igen jónak minősíthető az általános művek válogatása is, s külön emeljük ki, minden esetben törekszik az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfelelőjének szinte észrevétlen, nem bántó magyarázatára. Ily módon kötete akár kézikönyve is lehet a mai amatőr gyűjtőnek, ami a gyűjtés módszertani és etikai kérdéseit illeti.

A szakember pedig mindenekelőtt meg szívlelendő tanulságként, követendő példaként értékelheti a munkát, hogyan lehet minden egyes információban pontosan, mégsem tudálékosan, az elért kutatási eredmények felhasználásával, ám a nagyközönség számára fogyasztható módon szólni egy adott tárgyról. Stílusának könnyedsége, szellemessége csak alátámasztja, hogy a nyomtatott betű becsületét oly gyakran kétségbevonó korunkban nagyon nagy szükség van az ilyen és ehhez hasonló kötetekre.

Reméljük, a human műveltség legjobb hagyományait, követelményeit felelevenítő könyv folytatása nem sokat várat magára. Minden bizonnyal újabb híveket szerez majd nemcsak a bibliofiliának, de egyúttal magának az olvasásnak, mint passzióknak is.

Héjjas Eszter

Frank-Schneider Katalin: A magyar irodalom fogadtatása a Német Szövetségi Köztársaságban. Bp. 1985. 196 l. (Studia Philologica Moderna 2.)

A mindössze 370 példányban, a Központi Fizikai Kutató Intézet sokszorosító üzemében készült füzet igazi filológiai ritkaság. Ebben a műfajban alig született néhány tanulmány, s azok egyike sem vállalkozott ilyen hosszú idő szinte teljes körű feldolgozására. A szerző, aki a budapesti egyetemen szerzett magyar-német szakos diplomát, házassága révén az NSZK-ba került egyetemi oktatónak. Évtizedes gyűj-